

מסעי

(לג,א) אלה מסעי בני ישראל וגר.

וברש"י ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות אמר לו כאן ישנו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך.

להבין דברי חכמים וחיזותם שאמרו דווקא המשל כאן ישנו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך, נראה בהקדם מה שיש לדקדק בסדר המסעות שדלג על המאורעות הגדולות של כלל ישראל כגון קריעת ים סוף והורדת המן ונס של מרה ומתן תורה ובנין המשכן ועוד, ומזכיר כמה דברים אשר לכאורה נראים כאינם עקריים [פסוק ד] "ומצרים מקברים וגו'" וגם מזכיר "ובאלהיהם עשה ה' שפטים", וכשמונה מקומות חנייתם מזכיר (פסוק ז) וישב על פי החירות "אשר על פני בעל צפון" שאינו ענין לחנייתם, (פסוק ח) "וילכו דרך שלשת ימים במדבר אתם ויחנו במרה" אשר בשום מסע לא הודיענו מספר הימים שנסעו, (פסוק ט) ויבאו אילמה "ובאילם שטים עשרה עינת מים ושבעים תמרים" שאינו ענין המסעות, (פסוק יד) ויסעו מאלוש ויחנו ברפידים "ולא היה שם מים לעם לשתות", ובבואם להר ההר (פסוק לז"מ) מאריך במיתת אהרן, (פסוק מז) ויחנו בהרי העברים "לפני נבו", והדברים צריכים ביאור.

והנראה שלא בא למנות כל המאורעות של בני ישראל בנסעם, אלא שבא להעיר דווקא על המקומות אשר היו ראוי לכלל ישראל להתעורר בהם ולא נתעוררו, וכדברי המדרש (במדבר רבה פרשה כג,ג) "מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני". והיינו "כאן ישנו" ולא הקיצו להתבונן בנסי ה'

ונפלאותיו, "כאן הוקרנו" שנתרשל ונתקרר אצלם ההתלהבות שקנו מקודם, וגם כתב מה שבכלל "כאן חששת את ראשך" שנאבדו מהם רועי בני ישראל ונשארו בלי ראש, ורק אלה הדברים מונה והולך באמצע המסעות.

וא"כ "כאן ישנו" הוא תוכחה על "ומצרים מקברים וגו'", אשר כל הרואה ישאל הרי מנהג מצרים לחנוט מתייהם מחמת חק ע"ז שלהם ומה זה ועל מה זה שעכשו נהגו בקבורה, על זה ממשיך הפסוק "ובאלהיהם עשה ה' שפטים" וראו והכירו שאין ממש באליליהם וכפרו בע"ז לפי שעה ולא קיימו החוקים, וכלל ישראל ראו ולא הכירו בהנס הגדול הזה. וכן "ובאילם שטים עשרה עינת מים" מעין לכל שבת, "ושבעים תמרים" כנגד ע' הזקנים (מכילתא הובא ברש"י בשלח טו,כז), "ויחנו שם" בלי התפעלות ובלי התעוררות [וכן יש לפרש הפסוק בפרשת בשלח].

"כאן הוקרנו" יורה על חנייתם לפני בעל צפון שהוא נשאר מכל אלהי מצרים (רש"י בשלח יד,ב), ונתקרה קצת ההשגה ב"ובאלהיהם עשה ה' שפטים". וכן הודיענו ענין הליכתם שלשת ימים במדבר, שרק ג' ימים עברו מקריעת ים סוף וכבר התלוננו על המים המרים. וכן ברפידים שנסעו זה עתה מהמקום אשר זכו ללחם מן השמים ותיכף בעת "ולא היה שם מים לעדה" התלוננו ואמרו "היש ה' בקרבנו" (בשלח יז,ז), ונתקררו מגודל הכרתם בהנהגת הקב"ה בהורדת המן.

"כאן חששת את ראשך" פירושו כפשוטו שנסתלקו ראשי ישראל, והיינו מיתת אהרן וחנייתם לפני נבו בית קבורתא דמשה. ובדברי רמב"ם י"ג י"ג א"ל הפסוק ויחנו בראשית האסון.

2

שנת תרע"ה

בענין שש ערי מקלט ומ"ב ערי הלויים שכולן קולטות את הרוצח וההפרש ביניהן הוא שש ערי המקלט קולטות בין לדעת ובין שלא לדעת ומ"ב ערי הלויים אינן קולטות אלא לדעת, יש לומר עפ"י"מ שהגדנו כבר דשית תיבין דיחודא הן נגד שש ערי המקלט, ופרשת ואהבת יש בה מ"ב תיבין היא לעומת מ"ב ערי הלויים, והיינו דאפי' חטא שנאמר עליו שהוא כשופך דם יש לו תיקון בק"ש כבסידור האריז"ל בכוונת ק"ש שעל המטה, וכבר אמרנו הטעם דאף דערי מקלט אינן קולטות אלא שוגגין, גם מזידין דידי' יש לדונו קצת כשוגגין, והתיקון הוא בשני אופנים. האופן האחד בהעמיק ביחוד ה' שאין עוד מלבדו וכל החיות והמציאות הן מאמיתת המצאו, וע"כ אפי' חטא בחיים והעונש הוא לאבד וליטול ממנו חיותו, משיג חיים חדשים ממקור החיים. והאופן השני בפרשת ואהבת דביקות בהש"י באהבה היא כענין ערי הלויים היינו שנספח אל הלויים שעבודתם בשיר והתלהבות, וע"כ משיג חיות באמצעות הלויים, והוא מקביל לקליטת שש ערי המקלט וקליטת מ"ב ערי הלויים. והנה האהבה באה לאדם ע"י התבוננות בגדלות הש"י וברב טוב ומטיב לרעים ולטובים, וכענין שברש"י ואהבת ומהו האהבה והיו הדברים האלה שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו. אך ענין יחוד ה' שאין עוד מלבדו איננו מושג בשכל, אדרבה לפי השכל הגס האנושי נראה כשני הפכים בנושא אחד, כי אנו רואים בעינינו דברים גושיים וחמריים ומ"מ אין זה תופס מקום כלל אלא מלא כל הארץ כבודו וכמו קודם בריאת העולם כן אחר בריאת העולם כדכתיב אני ה' לא שניתי ואפס זולתו ואין עוד מלבדו, והוא דבר שאין בכח השכל האנושי להשיגו אלא מחויבים להאמין ככה באמונה שלימה, וע"כ דוגמא דידהו בשש ערי המקלט קולטות נמי שלא לדעת וכמו שאין הדעת תופס בהיחוד, אבל מ"ב ערי הלויים שהן דוגמת ואהבת אינן קולטות אלא לדעת כמו שענין האהבה בא לו לאדם רק מצד הדעת:

** Please treat this text with respect / Responsa Project Bar Ilan University **

3) תורה שבעל פה (ע"ג)

כי הדם הוא יחניף את הארץ [לה לג]. צריך להבין פי' הלשון „יחניף“, שלכאורה אינו

שייך לפירוש חניפה שבכל מקום. והנכון לענ"ד דאף דכל המלכיות מקפידות על שפיכות דמים מ"מ יש חלוק גדול בין קפידתם לאיסור ש"ד שבתורה, דקפידת המלכיות הוא מצד ישוב העולם כמפורש באבות [פ"ג מ"ב] וכידוע, ולכן אם בדמה לו שאדרבה חברו מקלקל ישוב העולם לפי דעתו הסכלה, הורג לחברו, ומצד זה יש מלחמות בעולם, ועוד מצדיקים עצמם בחשבם שלא פעלו עול אלא עוד תקנו בזה, וגם ודאי אין מקפידין על חיי שעה כלל ולא על חיי זקן, כידוע שאין הרופאים משתדלים כ"כ בעד זקן, אבל איסור התורה הוא מצד חשיבות האדם, ולכן אף שאין צורך בו לישוב העולם נמי אסור להורגו באותו החומר עצמו, ואף לשוטה ואף לחיי שעה ישנו אותו האיסור עצמו, ומותר בשביל זה לחלל שבת. נמצא כשאחזר הורג חברו מחמת שלפי דעתו מקלקל ישוב העולם הוא מחניף לארץ כפשוטו, שלפי דעתו האדם הוא טפל לארץ, ולא כהנאמת שהוא דרך התורה שאדרבה הארץ טפל להאדם.